

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK

JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy senátu JUDr. Jaroslava Vlašína a soudců JUDr. Milana Kamlacha a JUDr. Marie Součkové v právní věci žalobce: **A. W.**, zast. JUDr. Lubomírem Müllerem, advokátem se sídlem Praha 5, Symfonická 1496/9, proti žalované: **Česká správa sociálního zabezpečení**, se sídlem Praha 5, Křížová 25, o přezkoumání rozhodnutí žalované ze dne 4. 7. 2006, o kasační stížnosti žalobce proti rozsudku Krajského soudu v Ostravě ze dne 30. 8. 2007, č. j. 22 Ca 64/2007 - 22,

t a k t o :

- I. Kasační stížnost **s e z a m í t á .**
- II. Žalované **s e n e p ř i z n á v á** náhrada nákladů řízení o kasační stížnosti.

O d ů v o d n ě n í :

Včas podanou kasační stížností napadl žalobce v záhlaví uvedený rozsudek Krajského soudu v Ostravě, jímž byla zamítnuta jeho žaloba proti rozhodnutí žalované ze dne 4. 7. 2006, č. X. Tímto rozhodnutím žalovaná zamítla žádost žalobce o poskytnutí jednorázové peněžní částky podle zákona č. 261/2001 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky účastníkům národního boje za osvobození, politickým vězňům a osobám z rasových nebo náboženských důvodů soustředěných do vojenských pracovních táborů a o změně zákona č. 39/2000 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky příslušníkům československých zahraničních armád a spojeneckých armád v letech 1939 až 1945 (dále jen „zákon č. 261/2001 Sb.“). Krajský soud vycházel z následujícího skutkového stavu:

Žalobce uplatnil nárok na poskytnutí jednorázové peněžní částky žádostí doručenou žalované dne 3. 10. 2001. V žádosti uvedl, že nárok uplatňuje jako politický

vězeň vězněný mezi 25. 2. 1948 a 1. 1. 1990 a nárok uplatnil za dobu neoprávněného věznění, která byla prokázána v rámci řízení o úpravu důchodu podle zákona o soudní rehabilitaci, popř. zákona o protiprávnosti komunistického režimu a odporu proti němu. Žalobce neuvedl, že by uplatňoval nárok také za dobu neoprávněného věznění, která dosud prokázána nebyla, ačkoliv v tiskopise žádosti bylo na takové případy pamatováno. V podané žádosti žalobce nijak nespecifikoval dobu, za kterou nárok uplatňuje. V průběhu správního řízení bylo prokázáno, že žalobce byl v době od 12. 12. 1953 do 7. 1. 1954 ve vazbě a od 8. 1. 1954 do 1. 12. 1957 ve výkonu trestu odnětí svobody. Na základě této skutečnosti vydala žalovaná dne 9. 4. 2002 rozhodnutí čj. X, kterým žalobci přiznala jednorázovou peněžní částku 155 000 Kč z důvodu jeho věznění z politických důvodů v době od 12. 12. 1953 do 1. 12. 1957.

Svémi podáními ze dne 10. 5. 2002 a 30. 5. 2002 upozornil žalobce žalovanou na dobu věznění v letech 1952 až 1953, kdy byl odsouzen Vojenským soudem v Plzni k trestu odnětí svobody v délce trvání 20 měsíců. Ve vězení byl z toho 8 měsíců, neboť byl amnestován. Na základě předložených dokumentů vydala žalovaná dne 11. 11. 2002 rozhodnutí čj. X, kterým žalobci přiznala jednorázovou peněžní částku 8000 Kč a celková jednorázová peněžní částka tak činila dohromady 163 000 Kč.

Dne 11. 4. 2006 bylo žalované doručeno podání žalobcova právního zástupce, podle něhož byl žalobce trestně stíhán pro trestné činy uvedené v § 4 zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, celkem třikrát. První dva případy z let 1952 a 1954 byly rehabilitovány již na počátku 90. let. Jednorázová částka podle zákona č. 261/2001 Sb. byla přiznána za tyto dva případy. K tomu žalobce doplnil, že rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 16. 2. 2006, sp. zn. 4 TŽ 14/2006, byl rehabilitován třetí případ týkající se vazby žalobce v roce 1964. V tomto případě žalobce nebyl odsouzen, a proto bylo nutno věc řešit cestou stížnosti pro porušení zákona. Zrušení rozsudku cestou stížnosti pro porušení zákona má přitom stejné důsledky jako rehabilitační rozhodnutí. Žalobce se proto domáhal změny částky jednorázové částky s přihlédnutím k rozsudku Nejvyššího soudu.

O takto uplatněném nároku rozhodla žalovaná napadeným rozhodnutím ze dne 4. 7. 2006, jímž žádost žalobce zamítla. V odůvodnění žalovaná uvedla, že ve smyslu § 3 odst. 2 zákona č. 261/2001 Sb. bylo třeba nárok na její poskytnutí uplatnit písemnou žádostí u příslušného orgánu státní správy nejpozději dne 31. 12. 2002. Žalobce žádost podal až dne 11. 4. 2006, tedy po uplynutí zákonné lhůty, která je lhůtou prekluzivní. Jejím marným uplynutím tudíž právo na poskytnutí peněžní částky zaniklo. K této skutečnosti byla žalovaná povinna přihlédnout z úřední povinnosti. Zkoumáním, zda byly splněny další podmínky pro vznik nároku, se žalovaná pro nadbytečnost nezabývala.

V žalobě podané proti rozhodnutí žalované žalobce namítal, že žádost uplatnil v zákonném termínu dne 3. 10. 2001. Podání ze dne 10. 4. 2006 pak původní žádost pouze rozšiřovalo, a to na základě nových skutečností vyplývajících z rozsudku Nejvyššího soudu, které žalobce nemohl dříve uplatnit. Žalobce je proto toho názoru, že původní rozhodnutí z roku 2002 mají být přehodnocena a jednorázová částka přepočtena.

Krajský soud žalobu zamítl jako nedůvodnou. Ve své žádosti o poskytnutí jednorázové peněžní částky ze dne 3. 10. 2001 žalobce uvedl, že uplatňuje nárok

na poskytnutí jednorázové částky v souvislosti s dobou neoprávněného věznění, která již byla prokázána. V době podání žádosti byla prokázána doba jeho věznění od 12. 12. 1953 do 1. 12. 1957, od 31. 8. 1952 do 9. 9. 1952 a od 20. 9. 1952 do 11. 5. 1953. Za toto věznění byla žalobci vyplacena jednorázová částka v celkové výši 163 000 Kč, a to na základě dvou rozhodnutí žalované ze dne 9. 4. 2002 a ze dne 11. 11. 2002. Z podání žalobce ze dne 11. 4. 2006 je pak zřejmé, že třetí případ věznění nebyl ke dni podání původní žádosti dosud rehabilitován, neboť k rehabilitaci došlo až rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 16. 2. 2006. Žalobci přitom nic nebránilo, aby v původně podané žádosti ze dne 3. 10. 2001 uplatnil nárok za dobu neoprávněného věznění, která dosud nebyla prokázána. V tiskopise žádosti o poskytnutí jednorázové peněžní částky v oddílu B „politický vězeň“ je na takový případ pamatováno pod písmenem b).

Krajský soud dospěl ke stejnému závěru jako žalovaná, že podání žalobce ze dne 11. 4. 2006 nemůže být doplněním původní žádosti, ale je novou žádostí uplatněnou za trestní případ, který byl rehabilitován až v roce 2006 a že tato žádost byla podána po uplynutí zákonné prekluzivní lhůty stanovené v § 3 odst. 2 zákona č. 261/2001 Sb. ke dni 31. 12. 2002. Podle krajského soudu proto žalovaná postupovala správně, pokud napadeným rozhodnutím nárok žalobce jako prekludovaný zamítla.

Pro úplnost krajský soud dodal, že dle jeho názoru i doplnění původní žádosti, má-li vyvolat cílené právní důsledky, musí být učiněno v rámci prekluzivní lhůty, zvláště když jde o tak zásadní náležitosti jako je vymezení doby, za kterou je nárok uplatňován. Krajský soud zdůraznil, že žalobci nic nebránilo v tom, aby ve lhůtě do 31. 12. 2002, byť i doplněním původní žádosti, uplatnil nárok také ve vztahu k období, po které byl vězněn v roce 1964 a k němuž uplatnil soudní rehabilitaci, bez ohledu na to, že o ní nebylo dosud rozhodnuto. Jelikož tak žalobce neučinil, jeho právo na poskytnutí jednorázové peněžní částky ve vztahu k době věznění od 24. 1. 1964 do 17. 2. 1964 uplynutím zákonné prekluzivní lhůty zaniklo.

Rozsudek krajského soudu napadl žalobce (dále též „stěžovatel“) kasační stížností z důvodu vymezeného v § 103 odst. 1 písm. a) zákona č. 150/2002 Sb., soudního řádu správního (dále jen „s. ř. s.“). Má za to, že na jednorázovou částku podle zákona č. 261/2001 Sb. má nárok i za období nezákonného věznění v době od 24. 1. 1964 do 17. 2. 1964 a že na jeho podání ze dne 11. 4. 2006 lze pohlížet jako na rozšíření a upřesnění předchozí žádosti ze dne 3. 10. 2001.

Stěžovatel odkázal na nálezy Ústavního soudu ze dne 2. 6. 2005, sp. zn. I. ÚS 605/03, ze dne 6. 12. 2005, sp. zn. I. ÚS 565/03, a ze dne 28. 6. 2007, sp. zn. I. ÚS 712/05 o nutnosti posuzovat právní předpisy podle jejich účelu a smyslu, zvláště pak jde-li o předpisy k odstranění křivd vzniklých v minulém režimu; resp. nálezy Ústavního soudu ze dne 12. 3. 2001, sp. zn. II. ÚS 187/2000, a ze dne 1. 12. 2005, sp. zn. II. ÚS 290/05 v obdobném duchu. Stěžovatel je na podkladě uvedené judikatury Ústavního soudu toho názoru, že při dobré vůli lze na jeho podání ze dne 11. 4. 2006 pohlížet jako na rozšíření původní žádosti, a stěžovateli tak jednorázovou částku přiznat i za výše uvedené období.

Pro případ, že by Nejvyšší správní soud přesto dospěl k závěru, že podání ze dne 11. 4. 2006 je nezbytné považovat za podání podané po uplynutí prekluzivní lhůty, navrhl

stěžovatel, aby Nejvyšší správní soud předložil věc Ústavnímu soudu s návrhem na vyslovení rozporu slov „nejpozději do 31. prosince 2002, jinak nárok zaniká“ v § 3 odst. 2 zákona č. 261/2001 Sb. s článkem 1 a článkem 36 odst. 3 Listiny základních práv a svobod a na jejich zrušení ve vztahu k osobám, které uplatňují nárok na jednorázovou částku podle zákona č. 261/2001 Sb. na základě soudního rozhodnutí, jež nabylo právní moci po 31. 12. 2002. Zákon č. 261/2001 Sb. totiž podle stěžovatele nijak výslovně neřeší situace, kdy k rehabilitaci občanů dojde až po 31. 12. 2002. Přitom podle něj nelze spravedlivě požadovat, aby se tito občané domáhali jednorázové částky předtím, než se mohou prokázat rehabilitačním rozhodnutím. Zároveň by nebylo spravedlivé takové občany z dobrodíní zákona diskvalifikovat jen proto, že soudy vyslovily jejich rehabilitaci až po 31. 12. 2002. V této souvislosti odkázal stěžovatel na nálezy Ústavního soudu ze dne 10. 12. 1992, publ. v částce 132/1992 Sb., a ze dne 2. 6. 1999, sp. zn. Pl. ÚS 18/98, publ. pod č. 151/1999 Sb., ve kterých Ústavní soud vyslovil rozpor § 2 odst. 1 písm. a) a § 2 odst. 2 zákona č. 18/1992 Sb., o civilní službě, s článkem 1 a článkem 15 odst. 3 Listiny základních práv a svobod.

Ve věci samé navrhl stěžovatel, aby Nejvyšší správní soud napadený rozsudek Krajského soudu v Ostravě zrušil a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

Nejvyšší správní soud přezkoumal napadený rozsudek v rozsahu uplatněných stížních bodů, přitom vycházel ze skutkového a právního stavu, který tu byl v době rozhodování správního orgánu (§ 75 s. ř. s.). Po posouzení věci dospěl k závěru, že kasační stížnost není důvodná. O věci uvážil takto:

Předně považuje Nejvyšší správní soud za nutné upozornit, že právo na rehabilitace, resp. odškodnění za příkoří spáchaná komunistickým režimem není lidským právem, které by bylo zakotveno v Listině základních práv a svobod. Představuje tedy jakýsi nadstandard a přesahující výčet základních práv a svobod zakotvený v Listině. I kdyby žádné právní předpisy sledující zmíněný účel součástí právního řádu ČR nebyly, nebylo by možné spatřovat v takové absenci porušení základních lidských práv, jak je vymezuje Listina. Podstatou rehabilitačního zákonodárství je pak v jistém smyslu průlom do právních vztahů již existujících a je nepochybně žádoucí, aby se tento realizoval za co nejjasnějších pravidel a v co možno nejkratším časovém úseku tak, aby byl co možno nejrychleji obnoven stav právní jistoty. K tomuto účelu pak slouží mimo jiné i institut lhůt, ve kterých je třeba nároky vyplývající z rehabilitačních předpisů uplatnit.

Ve vztahu ke lhůtám judikoval Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 6. 6. 2001, sp. zn. Pl. ÚS 46/2000, následující: *„Poslání Ústavního soudu spočívá v kontrole ústavnosti. V tomto rámci tento soud může pouze rušit neústavní předpisy, případně jejich části, není však jeho úkolem reparovat následky které nastaly tím, že navrhovatel neuplatnil své právo ve stanovené lhůtě. Zrušení lhůt porušuje zásady právního státu, neboť významně zasahuje do principu právních jistot, který je jednou ze základních náležitostí současných demokratických právních systémů. Lhůta sama o sobě nemůže být protiústavní. Může se však takto jevit s ohledem na konkrétní okolnosti. Tvzení navrhovatele, že neměl důvěru k československým soudům a neměl ani potřebné informace, a proto ve lhůtě stanovené § 6 zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci své právo včas neuplatnil, jej nezbavuje povinnosti řídit se platnými právními normami.“*

Podle § 3 odst. 2 zákona č. 261/2001 Sb. bylo nutno nárok na jednorázovou peněžní částku uplatnit písemnou žádostí u orgánu příslušného k vydání rozhodnutí nejpozději do 31. prosince 2002, jinak nárok zanikl. Formulář žádosti pak pamatoval na případy, kdy žadatel ještě ke dni podání žádosti nebyl schopen prokázat všechny doby nezákonného věznění, za které nárok uplatnil. I tyto mohl v žádosti uvést s tím, že budou v budoucnu zohledněny, ukáže-li se jejich tvrzení průkazným. Zákon tedy osoby, které v době podání žádosti ještě nedisponovaly příslušnými rehabilitačními rozhodnutími, nijak ze své působnosti nevyklučoval. Pro uplatnění nároku samého nicméně stanovil lhůtu, a to s ohledem na účel odškodňovacích předpisů (viz výše) lhůtu propadnou (prekluzivní).

Nejvyšší správní soud již dříve judikoval, že „pro řízení podle zákona č. 261/2001 Sb. platí zásada *dispoziční*, a proto správní orgán nemůže rozhodnout o nároku v jiném rozsahu, než v jakém byl navrhovatelem uplatněn“ (podle rozsudku ze dne 10. 7. 2003, čj. 7 A 562/2002 - 14, www.nssoud.cz). V daném případě stěžovatel vyplněním žádosti o poskytnutí jednorázové částky vymezil předmět správního řízení. Tímto učinil odškodnění pouze „za dobu neoprávněného věznění, která byla prokázána v rámci řízení o úpravu důchodu podle zákona o soudní rehabilitaci, popř. zákona o protiprávnosti komunistického režimu a odporu proti němu“. O tomto předmětu žalovaná rozhodla, stejně jako o posléze ve lhůtě uplatněném nároku za další prokázanou dobu věznění. Domáhal-li se pak stěžovatel žádostí z dubna 2006 uznání dalších dob věznění, které v době rozhodování žalované v roce 2002 dosud nebyly prokázány, činil tak po lhůtě a žalovaná zcela správně jeho žádost jako opožděnou zamítla. Nic totiž stěžovateli nebránilo uplatnit i tyto doby již v původní žádosti (případně do 31. 12. 2002) jako nárok za dobu neoprávněného věznění, „která dosud prokázána nebyla“.

Pokud pak stěžovatel argumentoval nálezy Ústavního soudu, podle kterých je nutno vykládat odškodňovací předpisy ve prospěch postižených, je Nejvyšší správní soud toho názoru, že jeho argumentace míří mimo podstatu důvodů napadeného správního rozhodnutí, potažmo rozsudku krajského soudu. V souzené věci totiž nebyly předmětem posuzování hmotněprávní podmínky nároku, nýbrž jen a pouze podmínka svou povahou procesní, tedy dodržení či nedodržení zákonné prekluzivní lhůty pro uplatnění nároku jako takového. Jak již bylo citováno výše, samotné stanovení zákonné lhůty pak nelze považovat za protiústavní a její nedodržení nelze omlouvat charakterem rehabilitačních předpisů.

Také z výše uvedených důvodů nepředložil Nejvyšší správní soud věc Ústavnímu soudu pro rozpor předmětné lhůty s ústavním pořádkem. Stěžovatel v tomto ohledu dále argumentuje nálezem Ústavního soudu ČSFR ze dne 10. 12. 1992, sp. zn. Pl. ÚS 78/92. V této věci řešil Ústavní soud otázku retroaktivity zákona č. 18/1992 Sb., o civilní službě, který (na rozdíl od předcházejícího zákona č. 73/1990 Sb.) zakotvil pro prohlášení o odepření výkonu vojenské služby lhůtu (30 dní od ukončení odvodového řízení), aniž by však jakkoli upravil dopady na osoby odvedené za účinnosti zákona č. 73/1990 Sb. Tím podle Ústavního soudu zbavil tyto osoby základního práva, které je podle čl. 1 Listiny neodňatelné.

Nálezem ze dne 2. 6. 1999, sp. zn. Pl. ÚS 18/98, pak Ústavní soud zrušil § 2 odst. 2 zákona č. 18/1992 Sb., podle kterého se k prohlášením (o odepření vojenské služby)

nepřihlíželo, byla-li podána po lhůtách uvedených v odstavci 1 tohoto ustanovení. Ústavní soud dospěl k závěru, že samotné časové omezení není porušením ústavně zaručených práv, prekluzivní charakter lhůt však podle něj zasáhl absolutně samou podstatu práva odmítnout výkon vojenské služby, neboť stanovil zánik práva pouhým uplynutím času. Tuto právní úpravu shledal Ústavní soud v rozporu s čl. 4 odst. 4 věta první Listiny. Doslova Ústavní soud uvedl: „*Napadená právní úprava nepřipouští navrácení lhůty ani pro případy, kdy její zmeškání bylo způsobeno objektivně existujícími skutečnostmi stojícími mimo vůli jedince. Jestliže v souvislosti s časovým omezením práva odmítnout výkon vojenské služby dospěl Ústavní soud k závěru, že samotné časové omezení není porušením ústavně zaručených práv, při posuzování § 2 odst. 2 zákona o civilní službě lze namítat, že při používání ustanovení o mezích základních práv a svobod musí být šetřeno jejich podstaty a smyslu (čl. 4 odst. 4 věta první Listiny).*“

Oba výše citované nálezy řešily soulad právní úpravy (zákona o civilní službě) s čl. 15 odst. 3 Listiny zakotvujícím svobodu svědomí a náboženského vyznání ve vztahu k výkonu vojenské služby. Dle názoru Nejvyššího správního soudu nelze tuto svobodu svou povahou absolutního charakteru srovnávat s právem na finanční odškodnění, které je předmětem řízení v projednávané věci (viz výše). Citované nálezy proto nemohou na daný případ dopadat zřejmě „z povahy věci“. Pouze nad rámec odůvodnění proto Nejvyšší správní soud uvádí, že zatímco prvně citovaný nález řešil otázku typově zcela odlišnou, a to nepřipustnou retroaktivitu zákona v důsledku absence přechodných ustanovení, posléze citovaný nález se sice zabýval prekluzivním charakterem lhůt, hovoří však výlovně o případech zmeškání lhůty v důsledku „*objektivně existujících skutečností stojících mimo vůli jedince*“. Takové skutečnosti v projednávaném případě nenastaly.

Ze všech výše uvedených důvodů dospěl Nejvyšší správní soud k závěru, že napadený rozsudek Krajského soudu v Ostravě netrpí vadou podle § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s. a kasační stížnost proto podle § 110 odst. 1 s. ř. s. jako nedůvodnou zamítl.

Stěžovatel neměl ve věci úspěch, nemá proto právo na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti ze zákona (§ 60 odst. 1 ve spojení s § 120 s. ř. s.). Žalovaný správní orgán měl ve věci úspěch, nevznikly mu však náklady řízení o kasační stížnosti přesahující rámec jeho běžné úřední činnosti. Soud mu proto právo na náhradu nákladů řízení nepřiznal (§ 60 odst. 1 ve spojení s § 120 s. ř. s.).

P o u č e n í : Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 6. března 2008

JUDr. Jaroslav Vlašín
předseda senátu